

EĞİTİME GİRİŞ

Mehmet YAPICI

EĞİTİME GİRİŞ

Mehmet YAPICI

ISBN: 978-625-382-408-2

E-ISBN: 978-625-382-411-2

DOI: 10.54637/vizetek.9786253824112

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap, basılı ve elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR

Baskı: Ankara | Eylül, 2026

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekiayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık | 47479

MEÇHUL ÖĞRENCİ ANITI

Buraya bakın, burada, bu kara mermerin altında

Bir teneffüs daha yaşasaydı

Tabiatattan tahtaya kalkacak bir çocuk gömülüdür

Devlet dersinde öldürülmüştür

Devletin ve tabiatın ortak ve yanlış sorusu şuydu:

-Maveraünnehir nereye dökülür?

En arka sırada bir parmağın tek ve doğru karşılığı:

-Solgun bir halk çocukları ayaklanmasının kalbine!dir.

Bu ölümü de bastırmak için boynuna mekik oyalı mor

Bir yazma bağlayan eski eskici babası yazmıştır:

Yani ki onu oyuncakları olduğuna inandırmıştım

O günden böyle asker kaputu giyip gizli bir geyik

Yavrusunu emziren gece çamaşırcısı anası yazdırmıştır:

Ah ki oğlumun emeğini eline verdiler

Arkadaşları zakkumlarla örmüşlerdir şu şiiri:

Aldırma 128! İntiharın parasız yatılı küçük zabıt okullarında

Her çocuğun kalbinde kendinden daha büyük bir çocuk vardır

Bütün sınıf sana çocuk bayramlarında zarfsız kuşlar gönderecek.

ECE AYHAN

(1931-2022)

ÖN SÖZ

Sanayi Devrimi'nden bu yana insanlık, yaşam biçimini değiştiren pek çok dönüşüme tanıklık etmiştir. Buhar gücüyle başlayan üretim devrimi, elektriğin yaygınlaşması, bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve dijital çağın başlaması toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını kökten değiştirmiştir. Ancak XXI. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan dönüşüm, önceki dönemlerden çok daha kapsamlıdır. İklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması, doğal kaynakların hızla tükenmesi, küresel salgınlar, kitlesel göç hareketleri, yapay zekâ uygulamaları ve dijitalleşme, yalnızca devletlerin ekonomi politikalarını değil, bireylerin yaşam biçimlerini ve eğitim sistemlerini de yeniden şekillendirmektedir.

Bugün çocukların büyük bölümü, yetişkin olduklarında henüz var olmayan mesleklerde çalışacak; bugün çözülemeyen küresel sorunlarla karşı karşıya kalacak ve bugünün teknolojilerinden çok daha gelişmiş dijital sistemleri kullanacaktır. Böyle bir geleceğe hazırlanmanın yolu, yalnızca öğrencilere daha fazla bilgi aktarmaktan değil, onların değişime uyum sağlayabilecek bilgi, beceri, değer ve tutumları kazanmalarını sağlayacak bir eğitim anlayışı geliştirmekten geçmektedir. Artık eğitimin temel sorusu "Öğrencilere ne öğretelim?" değil, "Öğrencileri nasıl bir geleceğe hazırlayalım?" olmalıdır.

Bu noktada sürdürülebilirlik kavramı, eğitime yeni bir yön vermektedir. Sürdürülebilirlik; çevrenin korunmasını, ekonomik kalkınmayı ve toplumsal refahı birbirinden bağımsız değil, birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele alan bütüncül bir yaklaşımdır. Bir başka ifadeyle sürdürülebilirlik, bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek kuşakların yaşam hakkını tehlikeye atmayan bir kalkınma anlayışını ifade eder. Gerekli önlemler alınmadığı takdirde 2030'dan itibaren karşımıza çıkabilecek dünya, çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalabilir. İşte olası senaryolar:

İklim Değişikliği: Küresel ısınma ve iklim değişikliği, 2030'dan itibaren daha belirgin hale gelebilir. Artan sıcaklık, ekstrem hava olayları, su kaynaklarının azalması, deniz seviyesinin yükselmesi gibi etkilerle birlikte iklim mültecilerinin sayısı artabilir.

Doğal Kaynakların Tükenmesi: Hızlı nüfus artışı ve artan tüketim alışkanlıkları doğal kaynakların hızla tükenmesine yol açabilir. Su, enerji,

gıda ve hammadde kaynaklarının azalmasıyla birlikte kaynak kıtlığı ve rekabet artabilir.

Biyoçeşitlilik Kaybı: Ekosistemlerin tahribatı, tarım alanlarının genişlemesi ve kentsel gelişim gibi faktörler biyoçeşitlilik kaybına yol açabilir. Bu durum, ekosistemlerin dengesini bozabilir, doğal habitatların tahrip olmasına ve türlerin yok olmasına neden olabilir.

Su Krizi: Su kaynaklarının azalması ve kötü yönetim, su krizine yol açabilir. Su kıtlığı, temiz içme suyu kaynaklarının azalması, sulama sistemlerinin etkilenmesi ve suya erişimin zorlaşması gibi sorunlar ortaya çıkabilir.

Sosyal ve Ekonomik Eşitsizlik: Kaynakların azalması, iklim olayları ve çevresel sorunlar, sosyal ve ekonomik eşitsizliği derinleştirebilir. Zenginlik ve kaynaklara erişim farklılıkları, toplumsal huzursuzluğa, göçlere ve çatışmalara neden olabilir.

Bu senaryoları önlemek için küresel düzeyde sürdürülebilirlik için adımlar atılması gerekmektedir. İklim değişikliğiyle mücadele, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş, su ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi, eşitlikçi politikalar ve çevresel bilincin yaygınlaştırılması gibi önlemler alınmalıdır. Ayrıca, eğitim ve farkındalık çalışmalarıyla toplumların sürdürülebilirlik konusunda bilinçlenmesi ve harekete geçmesi önemlidir.

Dolayısıyla sürdürülebilir bir dünya yalnızca çevreyi koruyan bireylerle değil; eleştirel düşünebilen, bilimsel kanıtlara dayalı karar verebilen, farklı kültürlerle iş birliği yapabilen ve etik sorumluluk taşıyan bireylerle mümkün olacaktır. Bu bireylerin yetiştirileceği en önemli toplumsal kurum ise okuldur. Ancak geleceğin okulu, geçmiş yüzyılın okulundan farklı olmak zorundadır. Uzun yıllar boyunca eğitim sistemleri bilgi aktarımını merkeze almış, öğrencilerden mevcut bilgileri öğrenmeleri ve sınavlarda doğru biçimde kullanmaları beklenmiştir. Oysa günümüzde bilgiye ulaşmak hiç olmadığı kadar kolaydır. Asıl ihtiyaç duyulan özellik; bilgiye ulaşabilen değil, ulaştığı bilgiyi analiz edebilen, doğruluğunu sorgulayabilen, farklı bilgiler arasında ilişki kurabilen ve yeni çözümler geliştirebilen bireyler yetiştirmektir. Bu nedenle geleceğin okulları; ezbere dayalı öğretim yerine araştırma, sorgulama, iş birliği, yaratıcılık ve problem çözme merkezine alan öğrenme ortamlarına dönüşmektedir.

Bu dönüşüm yalnızca sınıf içindeki öğretim süreçlerini değil, okulun fiziksel yapısını da kapsamaktadır. Sürdürülebilir okul anlayışı; enerji verimliliği sağlayan binaları, yenilenebilir enerji kullanımını, su tasarrufu uygulamalarını, geri dönüşüm sistemlerini, yeşil okul bahçelerini ve doğayla bütünleşmiş öğrenme ortamlarını içermektedir. Böylece okul, sürdürülebilir yaşamın anlatıldığı bir yer olmaktan çıkarak sürdürülebilirliğin günlük yaşamda deneyimlendiği örnek bir öğrenme topluluğuna dönüşmektedir. Bu dönüşümün başarısı ise büyük ölçüde öğretmenlere bağlıdır. Geleceğin öğretmeni yalnızca ders anlatan bir bilgi aktarıcısı değil; öğrenme süreçlerini tasarlayan, öğrencilerini araştırmaya yönlendiren, farklı disiplinleri ilişkilendiren ve yaşam boyu öğrenmeye rehberlik eden bir eğitim lideridir. Öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği, dijital teknolojiler, yapay zekâ, küresel vatandaşlık ve etik konularında sürekli mesleki gelişimlerini sürdürmeleri, eğitim sisteminin geleceği açısından stratejik bir gereklilik hâline gelmiştir.

Bununla birlikte öğretim programlarının da değişen dünyanın ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Erken çocukluk döneminden başlayarak yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerinde çevre okuryazarlığı, iklim değişikliği, sürdürülebilir üretim ve tüketim, döngüsel ekonomi, yenilenebilir enerji, dijital vatandaşlık, insan hakları, sosyal sorumluluk ve küresel vatandaşlık gibi konular disiplinler arası bir anlayışla ele alınmalıdır. Böylece öğrenciler yalnızca akademik başarıya değil; yaşam becerilerine, etik değerlere ve toplumsal sorumluluk bilincine de sahip olacaklardır. Teknolojik gelişmeler bu dönüşümün hem itici gücü hem de en önemli sınavlarından biridir. Yapay zekâ, büyük veri kümeleri, robotik sistemler ve dijital öğrenme ortamları eğitim süreçlerini hızla değiştirmektedir. Ancak teknoloji, tek başına eğitimin amacı değildir. Önemli olan teknolojiyi insanın yaşam kalitesini artıran, çevresel etkileri azaltan ve öğrenmeyi zenginleştiren etik bir araç olarak kullanabilmektir. Bu nedenle geleceğin eğitim sistemleri, dijital yeterliklerin yanı sıra teknoloji etiğini, veri güvenliğini, eleştirel medya okuryazarlığını ve dijital dengeyi de temel öğrenme alanları arasında değerlendirmektedir.

Geleceğin dünyasında ülkelerin rekabet gücü yalnızca doğal kaynaklarına ya da ekonomik sermayelerine bağlı olmayacaktır. Asıl belirleyici unsur, yetiştirdikleri insan kaynağının niteliği olacaktır. Bilgiyi üretebilen, bilimsel düşüncüyü benimseyen, yenilik geliştirebilen ve sürdürülebilir yaşam

kültürünü i şelleştirmiş bireyler, toplumların en önemli stratejik gücü hâline gelecektir. Bu nedenle eēitim sistemlerinin amacı yalnızca bugünün ihtiyaçlarını karşılamak deēil, henüz ortaya çıkmamış sorunlara çözüm üretebilecek bireyler yetiştirmek olmalıdır. Sonuç olarak sürdürülebilir bir gelecek, yalnızca  evre politikalarıyla ya da teknolojik yeniliklerle kurulamaz. Kalıcı dönüşüm, insanların düşünme biçimlerinde ve yaşam anlayışlarında gerçekleşir. Bu dönüşümün başlangıç noktası ise eēitimidir. Okullar; doēaya saygı duyan, farklılıklara deēer veren, eleştirel d ş nebi en, bilimsel bilgiye güvenen, etik sorumluluk taşıyan ve ortak geleceēe katkı sunmayı yaşam amacı olarak benimseyen bireyler yetiřtirebildiēi ölçüde sürdürülebilir bir dünyanın inşasında belirleyici rol oynayacaktır. Geleceēin dünyasını şekillendirecek olan teknolojiden önce eēitimidir; çünkü teknolojiyi geliştiren de kullanan da ve ona yön veren de insandır.

Aēustos 2026

Amasya

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

Eğitimin Anlamı, İşlevleri ve Felsefi Temelleri 1

BÖLÜM 2

Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Dünya Eğitim Sistemleri 16

BÖLÜM 3

Eğitim Biliminin Temelleri 53

BÖLÜM 4

Öğretmenlik Mesleği ve Profesyonel Kimlik 75

BÖLÜM 5

Öğrenme Öğretme ve Öğrenme Ortamları 97

BÖLÜM 6

Ölçme Değerlendirme ve Öğrenme Analitikleri 121

BÖLÜM 7

Program Geliştirme ve Eğitim Politikaları 147

BÖLÜM 8

Eğitimde Dijital Dönüşüm ve Yapay Zekâ 193

BÖLÜM 9

Kapsayıcı Eğitim Eşitlik ve Çeşitlilik 214

BÖLÜM 10

Eğitimde Sürdürülebilirlik ve Küresel Vatandaşlık 234

BÖLÜM 11

Geleceğin Eğitimi ve 21. Yüzyıl Becerileri 256

BÖLÜM 12

Türkiye'de Eğitim Sisteminin Güncel Sorunları ve Geleceği 283

KAYNAKÇA 306

BÖLÜM 1

EĞİTİMİN ANLAMI, İŞLEVLERİ VE FELSEFİ TEMELLERİ

Bu bölümü tamamladıktan sonra öğrenciden şunları yapabilmesi beklenir:

1. Eğitim kavramını farklı disiplinler (felsefe, psikoloji, sosyoloji, antropoloji) açısından tanımlayabilme,
2. Eğitim, öğretim, öğrenme ve yetiştirme kavramları arasındaki farkları ayırt edebilme,
3. Başlıca eğitim felsefelerini (idealizm, realizm, pragmatizm, eleştirel pedagoji, varoluşçuluk) temel özellikleriyle karşılaştırabilme,
4. Eğitimin bireysel ve toplumsal işlevlerini Durkheim, Marx ve Bourdieu gibi düşünürlerin görüşleri üzerinden açıklayabilme,
5. Eğitim hakkının ulusal ve uluslararası dayanaklarını (BM Bildirgesi, Anayasa, Sen'in kapasite yaklaşımı) ifade edebilme,
6. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik temellerini yorumlayabilme.

EĞİTİM NEDİR?

Eğitim yalnızca pedagojik bir kavram değildir; felsefe, psikoloji, sosyoloji ve antropoloji disiplinleri tarafından farklı boyutlarıyla ele alınır. Felsefi açıdan eğitim, insanın varoluşunu ve bilgisini anlamlandırma sürecidir. Psikolojik bakış açısı eğitimi bireyin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal değişimi olarak görürken; sosyolojik yaklaşım onu toplumsal yapıların yeniden üretimi ve dönüşümü aracı olarak inceler. Antropolojik açıdan ise eğitim, kültürün kuşaklar arası aktarımını sağlayan temel mekanizmadır. Bu çok boyutlu bakış, eğitimin tek bir tanıma indirgenemeyeceğini ve her tanımın belirli bir insan ve toplum anlayışı taşıdığını gösterir (Ergün, 2023; Biesta, 2022).

Yapay zekânın öğretmen rolünü yeniden tanımladığı, iklim krizinin eğitim programlarını değiştirdiği, savaşların milyonlarca çocuğu okuldan uzaklaştırdığı ve dijital teknolojilerin öğrenmeyi dönüştürdüğü bir çağda eğitim kavramının yeniden tartışılması gerekmektedir. Eğitim artık yalnızca bilgi aktarma süreci değil; bireyin belirsizlikler içinde yaşamayı öğrenmesini sağlayan temel bir toplumsal kurumdur (Holmes, Bialik ve Fadel, 2019; Dryden-Peterson, 2016; UNESCO, 2021b).

Eğitim, insanlık tarihinin en kadim ve en temel toplumsal pratiklerinden biridir. Kavram olarak hem bireysel gelişimi hem de toplumsal sürekliliği sağlayan karmaşık bir süreçtir. Eğitim bilimciler, eğitimi genellikle “bireyin davranışlarında istendik yönde kalıcı değişiklikler oluşturma süreci” olarak tanımlar (Başaran, 2018; Fidan, 1996). Bu tanım, eğitimin planlı, sistemli ve amaçlı bir etkinlik olduğunu vurgular. Ancak eğitim, yalnızca resmî kurumlar aracılığıyla gerçekleşmez. Eğitim resmi eğitim kurumlarının yanında toplumsal yaşamın içinde resmi olmayan boyutlarıyla da bireyin yaşam boyu devam eden deneyimleme sürecidir.

Eğitim kavramı, etimolojik olarak Latince *educare* (beslemek, yetiştirmek) ve *educere* (dışarı çıkarmak, ortaya çıkarmak) köklerinden türemiştir. Bu kökenler, eğitimin iki temel yönünü yansıtır: Bireyde zaten var olan potansiyeli beslemek ve onu toplumsal hayata hazırlamaktır. Günümüz eğitim biliminde eğitim, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda bütüncül gelişimi kapsar (Marzano ve Kendall, 2006). Dolayısıyla eğitim, salt bilgi transferi değil; değerler, tutumlar, beceriler ve alışkanlıkların sistematik olarak kazandırılması sürecidir.